

Вірт Ю.М.

Херсонський державний університет

ВОЛОНТЕРСЬКА ДОПОМОГА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ВИЖИВАННЯ ХЕРСОНЦІВ У ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 2022 Р.

Період російської окупації міста Херсона з березня по липень 2022 року спричинив активізацію волонтерської діяльності місцевого населення, вивчення особливостей якого дають уявлення про становище містян в умовах відсутності безпосереднього контакту з центральною владою. Вивчення цього цінного досвіду дає можливість простежити еволюцію волонтерської діяльності, рівень самоорганізації населення та найважливіші напрямки волонтерської допомоги в умовах окупації.

Активізація наукових досліджень окупаційного періоду в історії міста Херсона спостерігається починаючи з моменту звільнення міста 11 листопада 2022 року та поки що знаходяться на етапі збору джерел, усних свідчень, систематизації та формування проблемно-тематичних напрямів наукових досліджень. Численні свідчення очевидців були зібрані та опубліковані, зокрема це збірки Г. Михайленко та О. Черемісін «Літопис цивільного спротиву Херсона у вимірах повномасштабної агресії росії проти України у 2022 році» та «Херсон 2022: з Україною в серці». Вони містять цінну інформацію про волонтерську діяльність та волонтерську допомогу у період окупації та їх значення у житті херсонців. Крім того, місцеві та центральні ЗМІ неодноразово піднімали тему волонтерства в окупованому Херсоні, здебільшого це персональні історії волонтерів, які у першу чергу зіткнулися з проблемою необхідності організації регулярної допомоги містянам та селянам в умовах постійної загрози життю та здоров'ю.

Аналіз спогадів та свідчень мешканців Херсона дає можливість стверджувати, що початок повномасштабного вторгнення для більшості населення став несподіванкою і перша доба пройшла саме у спробах прийняти нову реальність. Але практично одразу населення активізувалося у сфері волонтерства – це були різноманітні за проявом і масштабом заходи допомоги, взаємодопомоги, підтримки, тощо. Це явище характерне для усієї території України, але херсонська ситуація особлива тим, що через три дні місто було окуповане російськими військами, а територія області у перший же день вторгнення. Це накладало додаткові складності на діяльність волонтерів, тому зупинимось більш детально на її напрямках.

На перших етапах головною проблемою було постачання ліків та забезпечення ними лікувальних закладів та простого населення, адже аптеки майже з перших днів окупації припинили працювати або не мали достатньо товару. Цією сферою опікувався Червоний Хрест, відомі волонтерські організації, наприклад «Жива», «Котики-патріотики» [3], волонтерський клуб ХДУ та численні волонтери, зокрема Ігор Цуркан, Ірина Саліхова, Ірина Мезенцева, Євген Шатілов [5] тощо. Віктор Колісник, завідувач відділення функціональної діагностики та ультразвукової діагностики міської лікарні м. Херсон, зазначає: «З ліками просто була катастрофа, і, напевно, два тижні деякий запас свій був, як у лікарні, а потім був провал. Нам не давали нічого, але потрохи-потрохи волонтери нам все везли і якось стабілізувалось, але майже місяць це була катастрофа» [4, с. 176]. Дійсно, пріоритетний напрям діяльності волонтерів – це було забезпечення ліками та медикаментами саме лікувальних закладів, адже у перші дні точилися бої за Антонівський міст і поранених було більш, ніж достатньо. Після остаточної окупації міста, пацієнтами лікарень ставали учасники мітингів, проти яких застосовувались світлошумові гранати та інша зброя.

Другим доволі крупним напрямом волонтерської діяльності було забезпечення продовольством не лише місцевого населення, а й закладів

освіти, лікувальних закладів, більшість із яких ставали осередками взаємодопомоги населенню, надавали безкоштовне харчування, прихисток для населення, тощо. Загалом, херсонський бізнес продемонстрував високий рівень соціальної відповідальності і дуже активно допомагав населенню своєю продукцією. Зокрема це завод «Данон» [4, с. 241]. З перших днів окупації активно роздавав свою продукцію Херсонський хлібзавод, але з логістикою йому допомагали волонтери. Це був досить небезпечний момент, адже треба було проїхати практично все місто і пройти блокпости окупантів. Тому ця задача була дуже небезпечною, перевірки авто і документів могли скінчитися будь чим, все залежало від настрою озброєних людей. Тим не менш, ця робота не зупинялася і у багатьох районах вдавалося роздавати безкоштовний хліб, а також забезпечувати лікарні та їх співробітників [7]. Щодо інших продуктів, то на початкових етапах окупації волонтерам вдавалося зібрати кошти і закупити крупи, борошно, олію та іншу продукцію на херсонських оптових базах і забезпечувати найбільш гострі потреби населення. Цікавою особливістю було те, що за свідченням самих волонтерів, шукали продукти українського виробництва – інтуїтивно вливаючи навіть допомогу у русло спротиву окупантам [4, с. 69–70]. Волонтерство у Херсоні у період окупації існувало на побутовому рівні – за допомогою соціальних мереж та месенджерів люди кооперувалися та допомагали один одному. Перш за все це чати ОСББ або шкільні групи для батьків. Таким чином можна було скооперуватися для придбання продуктів або розповсюдити інформацію про видачу гуманітарної допомоги [4, с. 111]. Це був оптимальний канал спілкування – швидкий та більш менш безпечний.

Окремим напрямком діяльності херсонських волонтерів часів окупації міста стала допомога навколишнім сільським громадам. Ця діяльність носила характер підвищеного ризику, адже супроводжувалася багаторазовим перетином блокпостів окупантів. Кожна нова зустріч з військовими – додатковий ризик бути затриманим. Зокрема волонтерська

допомога команди «Херсон плюс» охоплювала територію таких сіл як Станіслав, Софіївка, Томина Балка, Надєждівка, Новодмитрівка, Музиківка, Білозерка, Приозерне, Комишани. Ігор Цуркан згадує: «Я пояснював, що везу дітям та жителям села святковий подарунок від херсонців, бо люди не мають можливості виїхати в місто і купити навіть борошна. Та хіба мене хтось слухав. Пряники та пасочки повитягали натякнувши, що чим більше говоритиму, тим більше візьмуть» [2].

Нажаль, волонтерська діяльність в умовах окупації супроводжувалася постійним ризиком для волонтерів. Випадки були непоодинокими. У катівню можна було потрапити за публікації у соціальних мережах, за будь яку українську символіку, за іншими надуманими причинами. Зокрема херсонський волонтер Роман Баклажов майже два місяці провів в ув'язненні за зв'язок з Правим сектором десятирічної давнини. Він піддавався постійним тортурам, але на щастя його все ж таки звільнили і йому вдалося покинути окуповані території [1]. Волонтерів дуже часто звинувачували у нацизмі, але насправді підґрунтям були зв'язки з підконтрольною територією та небажання співпрацювати з окупантами.

Таким чином, волонтерська діяльність у місті Херсоні під час російської окупації мала значний розмах та охоплювала основні потреби населення та лікувальних закладів у медикаментах, продовольстві, засобах гігієни, тощо. Більшість волонтерських ініціатив були самоорганізованими місцевими активістами, представниками медіа, закладами освіти, лікарнями, приватними підприємцями. Їх діяльність в окупованому місті дала змогу налагодити постачання та забезпечення цивільного населення, що забезпечило без перебільшення виживання мешканців міста та навколишніх сіл.

Література

1. Банкова К. 54 дні катівні. Історія волонтера з Херсону.
<https://www.radiosvoboda.org/a/tortury-kativnya-okupanty/32527354.html> (дата звернення: 01.11.2024)
2. Вжити в окупації: волонтерський рух зсередини та ззовні.
URL: <https://kherson.tv/vyzhyty-v-okupatsii-volonterskyj-ruk-h-zseredyny-ta-zovni/> (дата звернення: 02.11.2024)
3. Кропивницька Т. Під носом в окупантів. Як волонтери постачали ліки в Херсон і ламали картинку пропагандистам.
URL: <https://texty.org.ua/articles/108614/liky-dlja-khersonsiv-jak-volontery-postachaly-yikh-v-kherson-popry-terror-okupantiv/> (дата звернення: 01.11.2024)
4. Літопис цивільного спротиву Херсона у вимірах повномасштабної агресії росії проти України у 2022 році / упоряд. О.В. Черемісін. Суми: Університетська книга, 2023. 482 с.
5. «Те, як ми жили, а не виживали в Херсоні в умовах окупації, я пам'ятатиму завжди». Історія херсонського волонтера.
URL: <https://suspilne.media/kherson/239953-te-ak-mi-zili-a-ne-vizivali-v-hersoni-v-umovah-okupacii-a-pamatatimu-zavzdi-istoria-hersonskogo-volontera/> (дата звернення: 01.11.2024)
6. Херсон 2022: з Україною в серці / упоряд.: Михайленко Г.М., Черемісін О.В. Суми: Університетська книга, 2024. 290 с.
7. Щидловська А. Як в окупованому Херсоні розвозили хліб – розповідь херсонського водія-волонтера.
URL: <https://sheriffua.org/news/herson/jak-v-okupovanomu-hersoni-rozvozili-hlib--rozpovid-hersonskogo-vodija-volontera> (дата звернення: 02.11.2024)